

Agnieszka Fluda-Krokos

Sprawozdanie z zakończenia prac nad dokumentacją i inwentaryzacją druków i archiwaliów pochodzących w części z dawnego klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim, znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego

Hereditas Monasteriorum 3, 513-516

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka FLUDA-KROKOS

Instytut Informatyki i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Sprawozdanie z zakończenia prac nad dokumentacją i inwentaryzacją druków i archiwaliów pochodzących w części z dawnego klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim, znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego*

Kontynuując¹ opracowanie zbiorów książkowych i rękopiśmiennych pochodzących w części z biblioteki skasowanego w 1864 r. klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim, 12 VII 2013 r. zakończono prace nad dokumentacją i inwentaryzacją druków i archiwaliów zachowanych w zakrystii kościoła parafialnego św. Wojciecha w Książu Wielkim², pochodzących w części ze skasowanego w 1864 r. miejscowego klasztoru augustianów-eremitów. Sporządzono pełną dokumentację fotograficzną, a obu zbiorom – drukom i archiwaliom – nadano numery inwentarzowe (druki: 1–146, archiwalia: rps 1–43). Podzielono je na dwa zespoły, pochodzący z dawnego klasztoru augustianów-eremitów oraz parafialny.

Zinwentaryzowano 146 druków. 37 z nich ma zapiski proveniencyjne dowodzące, że należały do miejscowego klasztoru augustianów-eremitów³. Jedynie cztery z nich udało się zidentyfikować z konkretnymi pozycjami zapisanymi w odnalezionym wśród tych archiwaliów inwentarzu biblioteki klasztornej, uwzględniającym 80 numerów⁴, sporządzonym kilka miesięcy po kasacie, 22 I–3 II 1865 r. Z dużym prawdopodobieństwem można dodać do tej liczby dwa tomy, piąty i szósty⁵, dzieła *Prompta Bibliotheca canonica, juridica, moralis, theologica necnon ascetica, polemica, rubricistica, historica [...] ac in octo tomos distributa...*, autorstwa franciszkanina Lucjusza Ferrarisa. Wskazują na to pośrednio klasztorne zapiski na tomach drugim i trzecim

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 Por. A. FLUDA-KROKOS, *Sprawozdanie z prac nad inwentaryzacją i opracowaniem pozostałości po księgozbiorze oraz dokumentacji pokasacyjnej z klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego*, „Hereditas Monasteriorum”, 1, 2012, s. 442–447.

2 Podziękowania kieruję do Księdza Edwarda Nowaka, proboszcza parafii w Książu Wielkim, dzięki któremu możliwe było zinwentaryzowanie przechowywanego w kościele pw. św. Wojciecha zbioru.

3 Są to wpisy proveniencyjne typu (w nawiasach kwadratowych sygnatury nadane podczas inwentaryzacji): „Hic liber est Conventus Magno Xiążnensis Patrum Augustinianorum” [4], „Ex Libris Bibliothecae P.P. Augustinianorum Con[ven]tus Magnoxiążnensis” [9], „Pro conventu Xiążnensi P.P. Augustinianorum offert P. Stanislaus Rozycki Aug. 1767 R. 15 January Cracovie” [89], „Ista Biblia sunt Conventus Magno=Xiążnensis Ordinis Eremitarum S. Patris Augustini” [105], „Hic liber Conventus Xiążn Patrum Augustinianorum ad S. Spiritus” [103 a], „Conventus Magnoxiążnensi” [137].

4 O tym spisie we fragmencie dotyczącym rękopisów.

5 *Tomus quintus M–O* [85]; *Tomus sextus P–R* [86].

tegoż dzieła⁶, pochodzące z tegoż ósmiotomowego wydania. Za pochodzące z dawnej biblioteki klasztornej uznać można także osiem innych druków bez proveniencji, których tytuły pojawiają się we wspomnianym inwentarzu biblioteki. W sumie w miarę pewne pochodzenie z księżnicy klasztornej można przypisać 47 drukom.

W kościele parafialnym św. Wojciecha istniała biblioteczka z księgozbiorem o charakterze religijnym, zgromadzonym głównie dzięki staraniom ks. Adama Brachmana, miejscowego proboszcza w latach 1763–1782⁷. Wiemy też, że na początku XX w. księgozbiorem parafialnym interesował się prof. Józef Kallenbach⁸. 24 druki noszą datowane w większości na lata 1918–1920 noty nieznanego bliżej ks. Stanisława Kańskiego, przy czym jeden z nich nosi poza tym notę proveniencyjną Antoniego Śliwińskiego († 24 VIII 1894 r.), ostatniego augustianina-eremity, który po kasacie administrował pozostałościami po klasztorze⁹, oraz wspomnianego ks. Kańskiego¹⁰.

Szukając innych pozostałości biblioteki klasztornej, przeprowadzono kwerendę w katalogu proveniencji Biblioteki Jagiellońskiej, w której wyniku zidentyfikowano następujące druki¹¹: Artemidorus Daldianus, Janus Cornarius, *De Somniorum interpretatione libri quinque*, Lugduni 1546 (wpis na stronie tytułowej: „Pro Conventu Xiążnesi”, sygn. Aug. 5080-5081)¹²; Hieronimo Roman, *Constitutiones ordinis eremitarum Sancti Augustini cum additionibus et notis R.F.M. Hieronymi Romani*, Coloniae Agrippinae 1627 (wpis na karcie czwartej: „Pro Conventu Xiążn”, sygn. Aug. 5790); planowane są dalsze kwerendy.

Zinwentaryzowano także 43 rękopisy. 36 z nich pochodzi z archiwum parafialnego. Są to m.in.: *Liber mortuorum Parochiae in Magna Xiąż ab Anno 1846* (do 1853 r.) [rps 10], *Raptularz urodzonych 1797–1806* [rps 12], *Xięga do zapisu zapowiedzi przedślubnych w Parafii Xiąż Wielki Diecezji Krakowskiej Powiecie Obwodu Miechowskiego* (od 1826 r.) [rps 17], *Raptularz urodzonych, zaślubionych i zmarłych* (1916–1921) [rps 39].

Pozostałe siedem (sygn. rps 1, 3, 4, 14, 15, 25, 28) to archiwalia poklasztorne, w tym wspomniane wyżej inwentarz biblioteki klasztornej [rps 3]. Tworzony naprędce, zawiera lakoniczne opisy druków składające się ze skrótu tytułu, danych autora lub, rzadko, danych liczbowych, które jednak można odczytać dwojako – jako liczbę posiadanych tomów oraz liczbę egzemplarzy tego samego dzieła. Trzy z 86 numerów w spisie to ogólne stwierdzenia, w żaden sposób nie konkretyzujące zasobu: nr 1 – „mszałów dużych 2”, nr 25 – „Kazań polskich bez tytułów starych obdartych 24?”, nr 86 – „Książek łacińskich bez tytułów – 40”. Spis wykazujący zasób księgozbioru nie odzwierciedla zapewne jego stanu.

6 Noty proveniencyjne: t. 2: C–D: „Bibliotheca PP: August Conven Xiążnien” [83]; t. 3: E–H: „Ex Bibliotheca Conventus Magno Xiążnensis PP. August.” [84].

7 E. MADEJSKI, *Kościół parafialny św. Wojciecha w Książu Wielkim*, Książ Wielki 1999, s. 80–82.

8 E. MADEJSKI I IN., *Dzieje Książa Wielkiego do roku 2004*, Książ Wielki 2011, s. 135.

9 Sygn. 131 a: „A. Śliwiń. Augustyn”, „Kański Stanisł. Alumn Sem”; sygn. 131 b: „A. Śliw. Augustynia[nin]”; „St. Kański”.

10 E. MADEJSKI I IN., *Dzieje Książa Wielkiego*, s. 219.

11 Do zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej trafiły one wraz z księgozbiorem z konwentu augustianów na krakowskim Kazimierzu.

12 Współoprawne z: Benedictus Victorius FAVENTIUS, *De morbo Gallico liber*, Florentiae 1551.

Szczególnie interesujący jest sporządzony w dniach 22 I–3 II 1865 r. *Akt oddania w tymczasowy dozór zabudowań kościelnych z wszelkimi naczyniami, aparatami, sprzętami, tudzież gmachów klasztornych z wszystkimi przynależnościami po zniesionym klasztorze XX. Augustianów w mieście Książ Wielki X. Antoniemu Śliwińskiemu pozostawionemu przy tymże Klasztorze Zakonnikowi dla odprawiania nabożeństwa* [rps 3]. Zawiera on: 1. *Szczegółowy opis zabudowań kościoła i zabudowań klasztornych* (s. 7–45), *Opisanie ogrodu warzywnego i owocowego w używalność przeznaczone* (s. 47–49), *Opisanie parkanów płotów znajdujących się około cmentarza kościelnego i ogrodu owocowego* (s. 51–57), *Opisanie drzewiny owocowej i dzikiej znajdującej się w ogrodzie owocowym i na cmentarzu* (s. 59–61), *Wykaz wszelkich naczyń i aparatów kościelnych z zakrysti* (s. 63–69), *Wykaz biblioteki klasztornej* (s. 71–74).

Znajdziemy tu też sporządzoną w dniach 30 XII 1864–11 I 1865 r. przez budowniczego powiatu miechowskiego Alfonsa Welkego mapę *Miasto prywatne Książ Wielki. Plan sytuacyjny klasztoru po X.X. Augustianach suprymowanego w roku 1864 Plan sytuacyjny Klasztoru po XX Augustianach suprymowanego w roku 1864* [rps 3], formularz odpowiedzi A. Śliwińskiego na pismo Konsystorza Generalnego Diecezji Kielecko-Krakowskiej z 13 V 1865 r. wzywające do nadesłania danych osobowych, luźne akta nt. Antoniego Śliwińskiego¹³.

Pozostałe archiwalia pochodzą z okresu funkcjonowania klasztoru. Są to: wykazy intencji mszalnych (z drugiej połowy XVIII w., z informacjami o wizytacjach [rps 1], z lat 1834–1852 [rps 14] i 1806–1868 [rps 15]); *Spis bractwa pocieszenia NMP przy kościele ojców Augustianów 1860–1890* [rps 26]; księga przychodów i wydatków z lat 1766–1801 wraz z poświadczeniem ich zatwierdzenia w trakcie wizytacji [rps 28].

Na uwagę zasługuje *Książka do Zapisywania Dobroczynnych Offiar Składanych na reparację po pogorzeli Świątyni Pańskiej w Mieście Książu Wielkim Zgromadzenia Xięży Augustjanów z mocy upoważnienia Wysokiej Kommissyi Rządowej Spraw Wewnętrznych Duchownych i Oświecenia Publicznego z dnia 24 lipca / 6 sierpnia 1839 r. do N.b. 182 wydanego sporządzoną* [rps 4]. Dotyczy ona zbiórki funduszy na odbudowę po pożarze, który 5 VIII 1836 r. strawił kościół klasztorny, dzwonnice, klasztor i budynki gospodarcze¹⁴.

Szukając innych archiwaliów poklasztornych oraz powstałych jako rezultat kasaty klasztoru, przeprowadzono kwerendę w Archiwum Narodowym w Krakowie i Archiwum Diecezjalnym w Kielcach¹⁵. W pierwszym znajduje się zespół *Archiwum oo. Augustianów w Krakowie*, a w nim m.in. spisy majątkowe klasztoru w Książu Wielkim (z lat 1783, 1792, 1800, 1805, 1810 i 1842)¹⁶, księgi przychodów i wydatków z lat 1614–1618, 1807–1811 i 1808¹⁷ oraz odpowiedź na zażyczenie *Rozkazu Wysokiego Rządu Centralnego na przepisane Pytania z 6 X 1809 r.*¹⁸ W drugim wykorzystano *Akta OO. Augustianów w Książu Wielkim: R. 1834–1906*, zawierające m.in. powsta-

13 Akta te wraz z jednostkami przechowywanymi w Archiwum Narodowym w Krakowie, Archiwum Państwowym w Radomiu oraz Archiwum Diecezjalnym w Kielcach będą podstawą edycji źródłowej dokumentacji klasztoru augustianów w Książu Wielkim przygotowywanej przez autorkę.

14 E. MADEJSKI, *Kościół parafialny*, s. 190.

15 Dziękuję Księdzu drowi Andrzejowi Kwaśniewskiemu, dyrektorowi Archiwum, oraz Siostrze Angeli Marii Skrzyńskiej za pomoc i udostępnienie źródeł.

16 Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 501, Aug. 25, 92 (s. 85–86), 102 (s. 1–13, 97–98).

17 *Ibidem*, Aug. 103–106.

18 *Ibidem*, Aug. 102.

łe w 1900 r. akta ukazujące stan klasztoru i jego zabudowań 46 lat po kasacie¹⁹, kiedy jego zarządcą był ks. Michał Sławeta²⁰. Są to: *Opisanie kościoła i wewnętrznych tegoż ozdób tudzież zabudowań po zniesionym klasztorze XX Augustianów w mieście Książ Wielki (A)*, *Wykaz sprzętów i aparatów znajdujących się w Kościele po zniesionym Klasztorze XX. Augustynianów. W Mieście Książ Wielki (B)* oraz *Opisanie ogrodu, drzew owocowych i dzikich znajdujących się w ogrodzie i na cmentarzu zniesionego klasztoru po XX Augustyanach w mieście Książ Wielki (C)*. W zakończeniu części C zamieszczono ogólny opis biblioteki, z którego wynika, że w 1900 r. liczyła ona 410 druków, w tym m.in. „książek treści ascetycznej – 91, kazań po łacinie i po polsku pisanych – 102, dzieł filozoficznych – 30”.

Po zakończeniu kwerend (m.in. w Archiwum Państwowym w Radomiu), planowanym na koniec 2013 r., przygotowane zostaną: artykuł na temat pozostałości po bibliotece klasztornej oraz edycja najważniejszych archiwaliiów urzędowych ukazujących stan i wyposażenie kościoła i klasztoru.

Beata LORENS
Instytut Historii
Uniwersytet Rzeszowski

Sprawozdanie z kwerendy w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie*

W ramach prac nad realizacją części projektu badawczego *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja* w okresie od 17 do 23 VI 2013 r. przeprowadzona została kwerenda archiwalna w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie (Центральний Державний Історичний Архів України у Львові). Jej celem było wstępne zapoznanie się z zasobem archiwalnym części zespołu *Namiestnictwo Galicyjskie* (f. 146, op. 84) oraz rozeznanie, na ile jego zawartość może być pomocna w ustaleniu przebiegu kasat w Galicji oraz majątku klasztorów w momencie ich likwidacji, a także jego dalszych losów.

Podczas prowadzonej kwerendy zapoznano się zawartością zbiorów dzięki inwentarzowi archiwalnemu op. 84, przygotowanemu przez pracowników archiwum. Na jego podstawie wśród akt wchodzących w zakres op. 84 można wyróżnić jednostki archiwalne dotyczące następujących zagadnień:

19 Archiwum Diecezjalne w Kielcach, sygn. 723, s. 322–348.

20 Michał Sławeta pełnił funkcję rektora kościoła pw. Świętego Ducha w latach 1899–1911, E. MADEJSKI I IN., *Dzieje Książa Wielkiego*, s. 211.

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.